

Kvinne med kenyansk bakgrunn ble ikke diskriminert på grunn av språk ved tilsetting av doktorgradsstipendiat

En kvinne fra Kenya mente seg diskriminert på grunn av språk ved tilsetting i stilling som doktorgradsstipendiat. Det var i utlysningen stilt krav til at søkeren måtte beherske norsk og engelsk skriftlig og muntlig. Kvinnen hadde meget gode faglige kvalifikasjoner og var flytende i engelsk. Høyskolen bestred ikke at A var faglig best kvalifisert til stillingen, men opplyser at hennes manglende språkkunnskaper i norsk var årsaken til at hun ikke fikk stillingen.

Innklagede begrunnet språkkravet med at 25 % av stillingen besto av undervisnings – og veiledningsoppgaver på norsk for studenter. Norsk-kunnskaper var også særlig viktig ved veiledning av studenter i elektroniske læringssystemer og på e- post i forbindelse med sensurarbeid og utforming av begrunnelser. Høyskolen viste videre til at det er vanskelig å tilrettelegge for henne ved språkopplæring, språkvask og lignende. Dette fordi det er et lite fagmiljø med få tilsatte og stort arbeidspress, og det er derfor ikke ressurser til at noen kan avlaste henne med undervisningen.

Ombudet konkluderte med at språkkravet var nødvendig for å oppnå et saklig formål og ikke uforholdsmessig inngripende overfor den kenyanske kvinnen.

Saksnummer: 11/133

Lovanvendelse: Diskrimineringsloven § 4

Hele uttalelsen, datert 09. november 2011

OMBUDETS UTTALELSE

Sakens bakgrunn

A er født i Kenya. A søkte på stilling som doktorgradsstipendiat i avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag ved høyskolen i B..

I utlysningsteksten til stillingen som doktorgradsstipendiat sto følgende:

”Ved avdelingen er det fra ...ledig stipendiatstilling i emnegruppen kunnskapsorganisasjonen og gjenfinning. Stipendiaten er knyttet til bibliotek- og informasjonsstudiene. Forskningsprosjektet skal være rettet mot arkivfaglige problemstillinger med vekt på kunnskapsorganisasjonelle og gjenfinningsmessige aspekter. Forskingen bør generere økt kunnskap og forståelse innen organisering og strukturering av arkivmateriale.

Tilsetningen vil være midlertidig for fire år med 25 % arbeidsplikt med undervisnings- og veiledningsoppgaver ved avdelingen.

Det kreves mastergrad eller hovedfagseksamen innenfor relevant fagområde. Fleksibilitet og gode samarbeidsevner vektlegges. Den som tilsettes må beherske norsk og engelsk skriftlig og muntlig.

Ved vurderingen vil det bli lagt vekt på prosjektbeskrivelse og prosjektets aktualitet og relevans for forskningsområdet.

Den som tilbys stillingen må søke opptak på et doktorgradsprogram med sikte på å oppnå doktorgrad i løpet av stipendperioden. Opptak til doktorgradsprogram er et vilkår for tiltredelse i stillingen.”

Det var til sammen tre søkere til stillingen A, C og D. Søkernes utdanning og arbeidserfaring fremgår av innstillingsdokumentet.

A har en fireårig bachelorgrad i bibliotek- og informasjonsvitenskap fra Universitetet X i Z og en internasjonal mastergrad i Digital Library Learning (Erasmus Mundus-mastergrad). A har jobbet som IT- medarbeider i Y bank i N hvor brukerstøtte var en av arbeidsoppgavene. Hun har også et par måneders erfaring som veileder i IT fag ved M Computer College. Hun har også hatt praksis i V. På søknadstidspunktet hadde A gjennomført et 48 timers norskkurs. Hun har også deltatt på et norskkurs fra august 2010 til september 2010 med 8 undervisningstimer i uken.

C er utdannet Master of Arts in Society, Science and Technology in Europe, en 90 studiepoengs europeisk mastergrad. C har i tillegg 30 studiepoeng i påbygningsmodell ved U for å få en fullverdig 120 studiepoengs mastergrad. Han har

også sosiologi som emnefag og sosialantropologi grunnfag, samt ett års studium i arkiv og dokument behandling ved avdeling J. C har relevant arbeidserfaring fra ulike stillinger innen offentlig forvaltning og noe erfaring som forskningsassistent ved U, institutt for teknologi, innovasjon og kultur.

D er utdannet cand. philol. fra U med hovedfag i historie, idehistorie i grunnfag og semesteremne i Nord-Amerika kunnskap og i Vest-Europakunnskap. Av relevant arbeidserfaring har han hatt en deltidsstilling som vitenskapelig assistent ved U, Senter for teknologi, innovasjon og kultur (4 mnd.) Han har hatt korttidsengasjement som arkivkonsulent ved Arkivstiftelsen L, og han har arbeidet som arkivar ved R fra 2006-2008. Siden det har han vært tilsatt som fagkonsulent ved H byarkiv.

Tilsettingsprosessen:

Søknadene på stillingen ble behandlet etter retningslinjer for tilsetting i stipendiat stillinger ved Universitet og høyskoler og opptak til doktorgradsprogrammer. Søkerne ble først vurdert av et sakkyndig utvalg som i sin uttalelse av juni 2010 rangerte søkerne slik:

1. A
2. C

I sin begrunnelse har det sakkyndige utvalg presisert følgende:

"I vår rangering av kandidatene har vi lagt vekt på de vedlagte prosjektbeskrivelsene. Vi har vurdert kravet til språk, det heter at den som tilsettes " må beherske norsk og engelsk skriftlig og muntlig." Begge de kvalifiserte kandidatene behersker engelsk godt, mens A ennå ikke behersker norsk, men sier hun er i ferd med å lære seg språket. Dog har vi likevel rangert A som best egnet for stillingen siden hun har levert den beste og mest gjennomarbeidede prosjektbeskrivelsen og fordi hennes akademiske bakgrunn er best tilfredsstillende kravene."

Det sakkyndige utvalget innstilte ikke D med den begrunnelse at hovedfag i historie ikke var å anse som relevant akademisk bakgrunn. D kom med innvendinger mot utvalgets betenkning i brev av juli 2010. Utvalget foretok en revurdering av søkerne og foretok en ny innstilling den august 2010 hvor søkerne ble rangert slik:

1. A
2. C
3. D

Etter at B mottok det sakkyndige utvalgets anbefaling, avholdt de intervjuer med de tre søkerne. I sin innstilling datert 17. september 2010 konkluderte B med at de har tre gode og kompetente søkere til stipendiat stillingen. Om språkkravet har B uttalt følgende:

"Kravet om språkkunnskaper er ikke ansett som noe absolutt krav. Kravet om å beherske engelsk og norsk skriftlig og muntlig har de vært svært påpasselig med å få med i denne utlysningen. Kravene til engelskkunnskaper er tatt med fordi kunnskapsorganisasjon og gjenfinning av og arkivfag er små i nasjonalsammenheng og stipendiaten vil ha behov for et internasjonalt faglig nettverk. Stipendiaten skal også undervise og veilede på bachelorstudiet i arkiv og dokumentbehandling, og der er norsk normalt undervisningsspråket.

Studiet i arkiv og dokumentbehandling er et forholdsvis nytt studium i oppbygningsfasen (tilbudt første gang høsten 2003), med 2,7 faglige stillinger fordelt på 4 personer. Miljøet på arkivutdanningen er allerede svært internasjonalt. Kun en av fire tilsatte har "hel-norsk" bakgrunn, og han er tilsatt i 50 % stilling. Det at miljøet er internasjonalt, er selvfølgelig svært berikende både med hensyn til forskning og undervisning. Men det er også utfordrende. En uforholdsmessig stor del av studieplanarbeid, utforming av eksamensoppgaver, veiledning av studenter, kontakt med profesjonsfeltet osv. faller i dag på den tilsatte med norsk bakgrunn. Vi ønsket derfor gjennom tilsettingen også å styrke "norsk-forankringen" i studiet. Jeg vurderer derfor C som den sterkeste søkeren samlet sett."

Når det gjelder vurderingen mellom A og D står det følgende:

D oppfyller også kravene til språk og faglig relevant akademisk bakgrunn, men jeg synes det er vanskelig å innstille ham foran A siden sakkyndig utvalg har en del grunnleggende innvendinger til prosjektet hans. Stillingen er jo primært en forskerstilling, og derfor vurderer jeg A som en sterkere søker selv om hun ikke ennå behersker norsk på et akseptabelt nivå og av den grunn vil trenge mye språklig støtte."

På dette grunnlag foreslo B følgende innstilling:

1. C
2. A
3. D

Tilsetningsutvalget for forsker- og undervisningsstillinger fattet et enstemmig vedtak i tråd med innstillingen den 24. september 2010. B fravek dermed det sakkyndige utvalgets anbefaling om å innstille som nummer 1.

Partenes syn på saken

A:

A hevder at høyskolen har utsatt henne for diskriminering på grunn av språk i strid med diskrimineringsloven § 4, da hun ikke fikk tilbud om stipendiatet. A påpeker at det sakkyndige utvalget vurderte henne som best kvalifisert for stillingen til tross for at de fant at hun ikke oppfylte de språklige kravene til norsk. Hun viser til at utvalget foreslo at språk barrierene kunne avhjelpes ved å tilby A et språkkurs i norsk.

A påpeker at hun tok et intensivt kurs i norsk da hun søkte på stillingen. På intervjuet forklarte hun om sin progresjon i norsk. Ettersom 25 % av stillingen innebærer undervisning på norsk foreslo A på intervjuet at hun først involveres i undervisnings- og veiledningsarbeidet fra det andre året, slik at hun kan bruke det første året på å opparbeide seg gode norskkunnskaper. A mener B har vist manglende vilje til å tilrettelegge for henne, og at hun derfor har blitt diskriminert på grunn av språk.

A mener også at C som ble tilbudt stillingen ikke har tilstrekkelig akademiske kvalifikasjoner til å gjennomføre en PhD forskning. Hun viser særlig til at C sin mastergrad ikke er relevant for stillingen, og at han ikke har dokumentert at han har erfaring fra arkivering og kunnskaps organisering foruten om et år med dokumenthåndtering og arkivering som han skal fullføre høsten 2010.

B:

B erkjenner at manglende språkkunnskaper i norsk var årsaken til at A ikke fikk stillingen. Høyskolen mener derimot at kravet til skriftlig og muntlig norsk er nødvendig for utøvelsen av stillingens arbeidsoppgaver.

B påpeker at kravet til skriftlig og muntlig norsk var et sentralt krav i utlysningsteksten. Dette er begrunnet i at stipendiatstillingen består av 25 % arbeidsplikt med undervisnings- og veiledningsoppgaver på norsk for studenter på grunn nivå. Per semester har stipendiaten ca. 25-30 undervisningstimer, noe veiledning av prosjektoppgaver og mye sensurarbeid. Eksamensbesvarelsene skal også skrives på norsk. Ettersom undervisningen er på norsk, forutsettes det at den som tilsettes har gode norskkunnskaper og god kjennskap til faglig terminologi på norsk. Deres erfaring viser at studentene har problemer med å tilegne seg fagterminologien. De har derfor behov for lærere som kan relatere engelsk pensum til norsk- arkivkontekst og fagtermer. De viser til at de tidligere har hatt en lærer som har undervist på norsk, men med forelesningsmateriale på engelsk. Dette viste seg å være for krevende for studentene, og vedkommende måtte omarbeide undervisningsmateriale til norsk.

Skriftlige norsk kunnskaper er også viktig når det gjelder veiledning av studenter i elektroniske læringsystemer og på e-post i forbindelse med sensurarbeid og utforming av begrunnelser.

B viser til at vurderingen av søkerne ikke bare skjer på grunnlag av den sakkyndige vurderingen. Det sakkyndige utvalgets oppgave er begrenset til å vurdere det innsendte skriftlige materialet. Søkeres innsendte dokumenter var på engelsk og de hadde derfor ikke mulighet til å vurdere kandidatenes norskkunnskaper. Vurderingen av andre ferdigheter og egnethet for stillingen skjer gjennom intervjuet med søkerne, og innhenting av referanser. B viser til at A opplyste på intervjuet at hun ikke har tilstrekkelig gode norsk kunnskaper til å kunne utføre undervisnings- og veiledningsoppgavene på norsk. Under intervjuet ble A oppfordret til å ta deler av intervjuet på norsk. A tok derimot ikke oppfordringen til følge. B har anført at de ut fra A sin manglende vilje til å snakke norsk under intervjuet, la til grunn at hun manglet kompetanse i norsk utover enkle dagligtalefraser, og at det derfor ville tatt lang tid å bygge opp tilfredsstillende norskkunnskaper til stillingen.

B har vist til at utdanningen i arkiv og dokumentbehandling er et meget lite fagmiljø (på det tidspunktet Ph.D stipendiaten ble tilsatt var det kun 2,5 stilling) med stort arbeidspress, og at det derfor ikke er ledige ressurser til å avlaste kollegaer. Det er derfor avgjørende at den nye stipendiaten kan bidra med undervisning, veiledning, og sensur fra ansettelsestidspunktet.

Rettslig grunnlag

Ombudet kan gi uttalelse om et forhold er i strid med diskrimineringsloven eller ikke, jf. diskrimineringsombudsloven § 3 tredje ledd, jf. § 1 annet ledd nr. 2.

Diskrimineringsloven:

Diskrimineringsloven forbyr forskjellsbehandling på grunn av etnisitet/ språk, jf. loven § 4 første ledd.

Med direkte diskriminering i arbeidslivet menes at en handling eller unnlattelse har som formål eller virkning at personer blir behandlet dårligere enn andre blir, er blitt eller ville blitt behandlet i en tilsvarende situasjon.

Forskjellsbehandling som er nødvendig for å oppnå et saklig formål, og som ikke er uforholdsmessig inngripende overfor den eller de som forskjellsbehandles, jf. § 4 fjerde ledd, er tillatt.

Dersom det foreligger omstendigheter som gir grunn til å tro at det har skjedd diskriminering, skal det legges til grunn at diskriminering har funnet sted, hvis ikke den som er ansvarlig for handlingen, unnlattelsen eller ytringen sannsynliggjør at det likevel ikke har skjedd diskriminering, jf. diskrimineringsloven § 10.

En påstand om diskriminering er ikke nok til at ombudet kan konkludere med at det er "grunn til å tro" at diskriminering er skjedd. Påstanden må støttes av andre opplysninger eller sakens omstendigheter for øvrig.

Ombudets vurdering

Ombudet skal ta stilling til om A ble forskjellsbehandlet på grunn av språk i strid med diskrimineringsloven § 4, ved tilsetting i stilling som doktorgradsstipendiat ved B.

Ved ansettelser i offentlig sektor kommer det ulovfestede kvalifikasjonsprinsippet til anvendelse. Kvalifikasjonsprinsippet innebærer at den best kvalifiserte søkeren skal tilbys den utlyste stillingen. Hvem som er best kvalifisert, avgjøres på bakgrunn av en vurdering av søkerens utdanning, erfaring og personlige egnethet sett opp mot kravene i utlysningsteksten.

A er fra Kenya og norsk er ikke hennes morsmål. B bestrider ikke at A er faglig best kvalifisert til stillingen, men opplyser at hennes manglende språkkunnskaper i norsk er årsaken til at hun ikke fikk stillingen. Vektleggingen av A sine norskkunnskaper er i utgangspunktet i strid med forbudet mot diskriminering på grunn av språk, jf. diskrimineringsloven § 4 første ledd, jf. annet ledd.

Spørsmålet er om forskjellsbehandlingen er lovlig etter unntaksbestemmelsen i diskrimineringsloven § 4. Vurderingen beror på om B har sannsynliggjort at vektleggingen av språk var nødvendig for å oppnå et saklig formål og ikke uforholdsmessig inngripende ovenfor A, jf. diskrimineringsloven § 4 fjerde ledd.

Første spørsmål er om det var saklig å stille krav til språk. Forarbeidene til diskrimineringsloven konstaterer at krav om språkkunnskaper kan være både saklige og nødvendige i mange tilfeller i arbeidslivet. jf. ot.prp.nr.33 (2004-2005) s. 90 og s.103-104. Dette er også slått fast i Likestillings- og diskrimineringsnemndas praksis, se eksempelvis vedtak 14/2007. Det fremgår videre av forarbeidene at språkkrav i arbeidslivet vil kunne være saklige dersom de begrunnes i den enkelte stilling. Det vil i denne vurderingen være avgjørende hvor sentralt språket er i forhold til utøvelsen av arbeidet i den konkrete stillingen. Jo mer verbal og utadrettet en jobb er, jo mer relevant vil det være å legge vekt på språket. Departementet har videre fremhevet at språklige barrierer i en del mindre verbale yrker kan overvinnes ved bruk av engelsk eller ved å benytte tospråklige kolleger som tolker.

B har vist til at språkkravet er presisert i utlysningsteksten, og det er begrunnet i at 25 % av stillingen består av undervisnings- og veiledningsoppgaver på norsk for studenter på grunn nivå. Det forutsettes derfor at den som tilsettes har gode skriftlige og muntlige norskkunnskaper og god kjennskap til faglig terminologi på norsk. B presiserer videre at skriftlige norsk kunnskaper er særlig viktig ved veiledning av studenter i elektroniske læringssystemer og på e-post i forbindelse med sensurarbeid og utforming av begrunnelser.

Ombudet mener at det å formidle eksamensrelevant kunnskap på norsk til studenter, både i form av skriftlig veiledning og ved undervisning, tilsier at presis kommunikasjon er viktig i stillingen. Ombudet er derfor kommet til at språkkravet er saklig begrunnet.

Neste spørsmål er om språkkravet var nødvendig for å utføre stillingens arbeidsoppgaver.

I ombudets sak 08/1222 har ombudet presisert at språklige barrierer kan overvinnes/kompenseres gjennom språklig tilrettelegging i form av for eksempel språkopplæring, språkvask og lignende.

A har vist til at hun på intervjuet foreslo at undervisningsoppgavene kunne utsettes til andre semesteret, slik at hun kan få opparbeidet seg gode norsk kunnskaper det første semesteret. B har også vist til at utdanningen i arkiv og dokumentbehandling er et meget lite fagmiljø med få tilsatte og stort arbeidspress, og at det derfor ikke er ressurser til at noen kan avlaste henne med undervisningen. B har også vist til at de ut fra A sin manglende vilje til å snakke norsk

under intervjuet, la til grunn at det vil ta lang tid å bygge opp tilfredsstillende norskkunnskaper til stillingens arbeidsoppgaver. B har også presisert at de har behov for lærere som kan relatere engelsk pensum til norsk-arkivkontekst og fagtermer.

Ombudet finner at B har sannsynliggjort at det vil være vanskelig å overvinne A sine språk barrierer ved tilrettelegging. Ombudet har på denne bakgrunn kommet til at språkkravet fremstår som nødvendig.

Spørsmålet er deretter om språkkravet er uforholdsmessig inngripende ovenfor A. Et moment i denne vurderingen er om B har hatt et tilstrekkelig grunnlag til å kunne vurdere A sine språkkunnskaper opp mot de språkkrav stillingen krever.

Vurderingen av A sine språkegenskaper ble gjort på bakgrunn av de opplysningene A fremla om sine egne norsk kunnskaper, altså hvilke kurs hun har vært på, og det at hun ikke ville snakke norsk på intervjuet. De viser videre til at A skal ha uttalt på intervjuet at hun ikke har tilstrekkelig norsk kunnskaper til å utføre undervisnings- og veiledningsoppgavene. Dette er ikke bestridt av A.

Ombudet mener at B har hatt et godt grunnlag for å vurdere A sine språkkunnskaper opp mot de krav som forutsettes at stillingsinnehaveren må oppfylle. En vurdering av språkkunnskaper vil være skjønnsmessig og ombudet har liten forutsetning og begrenset adgang til å overprøve B sitt skjønn i denne vurderingen. Selv om det oppleves som inngripende å ikke få en stilling på grunn av manglende språkkunnskaper, må dette ses opp mot arbeidsgivers interesser. Arbeidsgivers interesse vil naturlig nok være å sikre en effektiv utøvelse av de oppgavene som ligger til stillingen, og som nevnt ovenfor vil det ofte regnes som saklig å stille språkkrav i stillinger som i stor grad er verbale.

Ombudet er etter dette kommet til at språkkravet ikke anses som uforholdsmessig

inngripende overfor A. Ombudet har på denne bakgrunn kommet til at B har sannsynliggjort at språkkravet er både saklig og nødvendig, og ikke uforholdsmessig inngripende overfor A.

Konklusjon:

Likestillings- og diskrimineringsombudet konkluderer med at B ikke har handlet i strid med diskrimineringsloven § 4 ved å stille krav til språk.

